

Voedselstrategie: geen lokaal doel, maar een regionaal beleidsmiddel

*Een onderzoek naar de beleidscontext rond een
lokaal voedselsysteem voor Groningen*

J.J. Verhoeven
S1747150
13-01-2012

Bachelorproject 'Foodtopia'
Begeleider: Dr. P.C.J. Druifven

BSc Sociale Geografie en Planologie
Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen

Samenvatting

Door de Regio Groningen-Assen is een voedselstrategie opgesteld, waarmee geprobeerd zal worden een lokaal voedselsysteem tot ontwikkeling te laten komen. Hiervoor is een verkorting van ketens nodig. Ook moet de consument verleid worden tot het kopen van lokale producten. De regionale visie is gericht op het verbinden van actoren, het ondersteunen van initiatieven en het gebruik van lokaal voedsel als middel om verschillende beleidsthema's te benaderen.

Het regionale beleid past in de maatschappelijke trend, waarbij ook duurzaamheid wordt nagestreefd. Dit is het kernbegrip van Europees en nationaal voedselbeleid. Daarin is ruimte gelaten voor lokale voedselsystemen.

Een lokaal voedselsysteem in Groningen heeft te maken met beleid van de gemeente en de provincie Groningen, de Regio Groningen-Assen, het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en met het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de Europese Unie. Daarbij wordt met name gebruik gemaakt van communicatieve sturing.

Het doel van dit onderzoek is het analyseren van het beleid van de verschillende overheidslagen, inclusief de doelen die nagestreefd worden. Daarbij worden ook de verhouding en de taakverdeling tussen de instanties bekeken.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
1.1 Aanleiding	
1.2 Probleemstelling	
1.3 Opbouw	
2. Theoretisch kader	4
3. Conceptueel model	5
4. Methodologie	5
5. Resultaten	6
Kader 5.1: Wat is een lokaal voedselsysteem?	
Kader 5.2: De beleidsstructuur	
5.1 Regio Groningen-Assen	
5.1.1 De Regionale Voedselstrategie	
5.1.2 Provincie Groningen	
5.1.3 Gemeente Groningen	
5.2 Landelijk beleid	
Kader 5.3: Het Comité van de Regio's	
5.3 De Europese Unie	
Kader 5.4: De hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid	
6. Analyse	14
6.1 Doelen	
6.2 Taken	
6.3 Sturingsmodellen	
6.4 Hiërarchie	
6.5 Kansen en knelpunten	
7. Conclusie	17
8. Literatuur	18
8.1 Schriftelijke bronnen	
8.2 Mondelinge bronnen	

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In de huidige westerse maatschappij is een groeiende aandacht zichtbaar voor de planeet en haar houdbaarheidsdatum. Mensen worden bewuster van de negatieve effecten van de globalisering. De thema's duurzaamheid en voedselvoorziening vragen om beleid en zijn interessant vanwege de veelzijdigheid aan effecten die dit kan hebben.

Met de Nota Duurzaam Voedsel heeft de Nederlandse regering in 2010 haar standpunt ingenomen. Ook bij de vernieuwing van het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid speelt duurzaamheid een belangrijke rol. De gemeente Groningen heeft in 2010 de aanzet gegeven tot het ontwikkelen van een voedselstrategie voor de Regio Groningen-Assen. De stad is zich bewust van de noodzaak om dit te doen en heeft het Ommeland nodig. Op verschillende niveaus is voedsel een belangrijk en nuttig thema geworden.

Om de kansen van een lokaal voedselsysteem in de regio te verbeteren is het belangrijk om te onderzoeken welke context het beleid vormt. Daarbij is voor iedere beleidsinstantie van belang welke taken zij op zich neemt, vanuit welke invalshoek en met welk sturingsmodel gewerkt wordt en wat de doelen van de overheden zijn.

1.2 Probleemstelling

Doel: Het analyseren van beleid dat op verschillende schaalniveaus gevoerd wordt en het destilleren van kansen en knelpunten voor een lokaal voedselsysteem in Groningen.

Hoofdvraag: Wat is de door verschillende beleidsinstanties gecreëerde context voor een lokaal voedselsysteem in Groningen?

Deelvragen:

- Welke vorm van sturing wordt door de verschillende beleidsinstanties gebruikt?
- Wat zijn de doelen van de verschillende beleidsinstanties op het gebied van voedsel?
- Welke taken nemen de verschillende instanties op zich op het gebied van voedsel?
- In hoeverre heeft de hiërarchische structuur van het beleid een bepalende invloed?
- Waar zitten de overlap en de verschillen tussen de verschillende schaalniveaus?
- Wat zijn kansen en knelpunten voor een lokaal voedselsysteem in Groningen?

1.3 Opbouw

Voordat specifiek ingegaan zal worden op de verschillende overheden, volgt eerst de theoretische onderbouwing van het thema. Hierbij is met name een begrip van de verschillende sturingsmodellen van belang. Vervolgens zal de methodologie van het onderzoek verklaard worden.

Voor het beschrijven van het beleid is gekozen voor een paragraaf per overheidsinstantie. Na een korte verklaring van het ontstaan van lokaal voedselbeleid en de beleidsstructuur rondom dit thema, volgt een beschrijving van de Regionale Voedselstrategie en de daarbij behorende doelen, middelen en gedachten. Daarna volgt de rol en insteek van de provincie en de gemeente Groningen, om vervolgens op landelijk en Europees niveau verder te gaan. De tekst is aangevuld met enkele verdiepende kaders die nodig werden geacht voor een goed begrip van de situatie.

Na de presentatie van de resultaten volgen een analyse en een conclusie waarin de onderzoeksvragen beantwoord zullen worden.

2. Theoretisch kader

Het beleid met betrekking tot een lokaal voedselsysteem voor Groningen bestaat grofweg op drie niveaus: lokaal/regionaal, nationaal en Europees. Deze niveaus hebben te maken met onderlinge relaties en met externe, veelal lokale, actoren. Onder deze externe actoren vallen bijvoorbeeld producenten, consumenten, private-public partnerships en andere initiatieven en actiegroepen.

De schaalniveaus kennen een hiërarchisch systeem. Hogere overheidsorganen hebben een bepaalde macht om op lagere schaalniveaus besluiten te forceren. Daarbij is er ook sprake van decentralisatie en autonomie. Dit is het subsidiariteitsbeginsel: op lagere niveaus werken beleidsbepalers en individuele actoren in de context van het bovenliggend beleid. (Ministerie van ELI, 2011-1)

Overheden kunnen uit drie sturingsmodellen kiezen ten aanzien van hun beleid. Door aanpassing van wet- en regelgeving kan juridisch gestuurd worden. Het tweede sturingsmodel is economisch, door financiële voordelen aan te bieden. De laatste methode is communicatieve sturing. Dit houdt in dat het beleid gebaseerd is op tweezijdige informatieoverdracht, samenwerking en wilsvorming. Dit kan zowel passief als actief plaatsvinden. (Ministerie van ELI, 2011-1)

Het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) gebruikt voornamelijk het economische en juridische sturingsmodel. Hiermee wordt marktordening en plattelandsontwikkeling nagestreefd door projecten te financieren en toezicht te houden op transacties. (Europa.nl, 2011) Bovendien biedt het acquis communautaire voor nieuwe landen een systeem van wet- en regelgeving waar zij zich aan dienen te houden. Met het falen van het invoeren van een Europese grondwet werd de hiërarchische juridische sturing voorlopig nog aan banden gelegd.

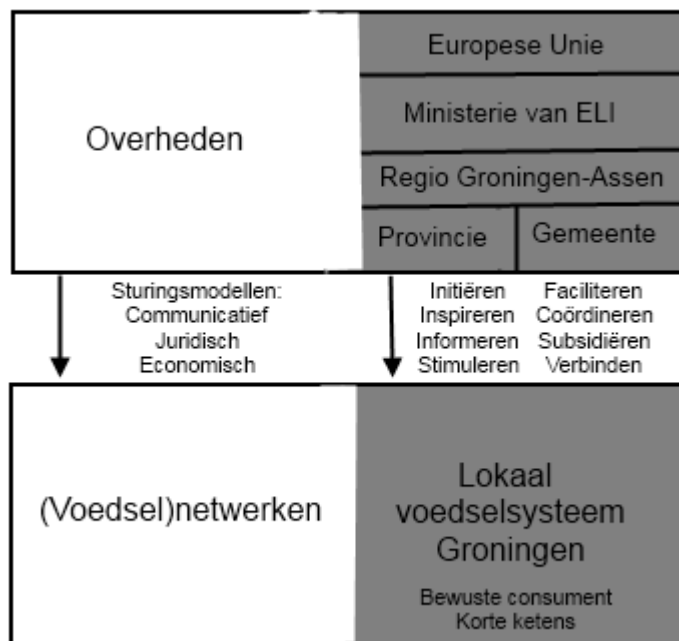
In het cyclisch proces van centralisatie en decentralisatie (De Roo & Voogd, 2007) bevindt Nederland zich op dit moment in een fase

van decentralisatie. Hierbij hoort een verandering van top-down naar bottom-up beleid. Dit houdt in dat de overheid zich opstelt als nevenschikte actor, waarbij het vormen van beleidsnetwerken ondersteund wordt. In een dergelijk netwerk is er sprake van een gezamenlijk beleidsprobleem (Ministerie van ELI, 2011-1). In het geval van dit onderzoek is dat het bereiken van synergie in een lokaal voedselsysteem. Hiervoor moeten conflicten tussen actoren opgelost of omzeild worden. Zo worden deze gemotiveerd om aan gezamenlijke projecten deel te nemen, zoals public-private partnerships. (Klijn et al., 1995).

Door directe beïnvloeding van anderen wordt door actoren getracht om indirect de eigen doelstellingen te bereiken. Dit principe van strategische sturing is met name aanwezig in beleidsnetwerken met een hoge mate van governance (De Roo en Voogd, 2007). Gepaard hiermee gaat een verschuiving van het gebruik van juridische (wet- en regelgeving) en economische (beoordeling van bepaalde activiteiten) sturing door de overheid naar een communicatief sturingsmodel.

In dit licht is de stimulerende rol die het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (ELI) inneemt dan ook niet verwonderlijk. Door informerende documenten als het magazine Smakelijk Duurzame Stad (Ministerie van ELI, 2011-2) wil het ministerie gemeenten aanmoedigen om een lokaal voedselbeleid te ontwikkelen. Het beleid van de Rijksoverheid is gericht op het bevorderen van een goed ondernemersklimaat, duurzaamheid en samenwerking. Dit wordt gedaan door te informeren en te stimuleren. (Ministerie van LNV, 2010 & Ministerie van ELI, 2011-3)

3. Conceptueel model

Overheden kunnen op drie manieren sturing geven aan netwerken, in dit geval voedselnetwerken. In het geval van een lokaal voedselsysteem in Groningen, zijn er vijf overheidsinstanties die allen een aantal van acht verschillende taken op zich kunnen nemen. Het doel daarvan is het verkrijgen van kortere ketens en een groter bewustzijn bij de consument over (lokaal) voedsel.

4. Methodologie

De dataverzameling voor dit onderzoek is zowel aan de hand van primaire, als van secundaire bronnen geschied. Voor het theoretisch kader en een goed zicht op de verschillende mogelijkheden van sturing is gebruik gemaakt van wetenschappelijke literatuur en het rapport Kies Keurig van het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. Voor de beschrijving van het beleid op de verschillende niveaus is een inhoudsanalyse gedaan van publicaties van de verschillende instanties, zoals nota's, rapporten, kamerbrieven en persberichten.

Dit is op het gebied van de lagere overheden aangevuld met informatie uit vruchtbare gesprekken met medewerkers van de Regio Groningen-Assen, de Provincie Groningen en de Gemeente Groningen. Dit waren de programmamanager Regiopark, Edward Sie, senior beleidsmedewerker bij de provincie Nynke de Jong en beleidsontwikkelaar en stadsecoloog Wout Veldstra van de gemeente. Zij zijn alledrie goed op de hoogte van wat lokale voedselsystemen zijn en wat dit kan betekenen voor Groningen.

5. Resultaten

De opkomst van alternatieve voedselnetwerken sinds het eind van de twintigste eeuw is niet verrassend. Met de komst van aandacht voor zaken als gezondheid, duurzaamheid en natuurbehoud is bij een belangrijke groep consumenten waardering ontstaan voor korte aanvoerlijnen, seizoensproducten, gezonde en authentieke producten. Bovendien is een lokaal voedselsysteem een uitstekende manier om de lokale en regionale economie te versterken. Dit idee wordt onderschreven door het Comité van de Regio's (CvdR) in zijn advies aan de EU-commissaris voor de landbouw, Dacian Cioloș. Volgens het Comité is steun voor de opzet van lokale voedselsystemen een uitstekende manier om het platteland te ontwikkelen. De sociale, economische en milieuvoordelen zouden dan ook opname in het nieuwe GLB legitimeren.

Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en voorheen het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) hebben deze trend ook gevolgd. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het magazine Smakelijk Duurzame Stad, uitgegeven

in januari 2011, dat gemeenten wil inspireren om een voedselstrategie te ontwikkelen. Zoals Kees Jan de Vet van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten het omschrijft: 'Gelukkig zien steeds meer gemeenten het belang van een regionale voedselstrategie. Ze weten zich gesteund door een snel groeiend nieuw bewustzijn bij consumenten.' (Ministerie van ELI, 2011, p.2)

De gemeente Groningen volgt met het boekje Foodtopia (Steel, 2010) het voorbeeld van Amsterdam, Rotterdam en Maastricht. Deze steden hebben, net als vele steden in het buitenland, zoals Manchester en Rennes, al een eigen voedselstrategie. Naast steden zijn er ook regio's die investeren in het behoud van lokale productie door middel van bijvoorbeeld boerenmarkten en marketing (zie bijvoorbeeld Van Rijk, 2010).

Met Foodtopia is een aanzet gegeven om in de Regio Groningen-Assen tot een regionale voedselvisie te komen. Vanuit de gemeente is het idee bij de provincie en de Regio Groningen-Assen gelegd. De stad heeft simpelweg niet de juiste schaal om een lokaal voedselsysteem te ontwikkelen. De Regio Groningen-Assen heeft deze wel, onder andere door de aanwezigheid van zowel rijke kleigronden en potentie voor stadslandbouw als veel graslanden

Kader 5.1: Wat is een lokaal voedselsysteem?

Met de komst van nieuwe methoden om voedsel snel over lange afstanden te vervoeren, raakten de bestaande voedselsystemen in verval. Voedsel hoefde niet langer dicht bij huis geproduceerd te worden om vers op de markt aan te komen. Door globalisering en industrialisatie was ondertussen de vraag naar voedsel enorm gegroeid. Het gevolg was dat producten op een zodanig grote schaal konden worden geïmporteerd, dat de transportkosten verwaarloosbaar werden. Zo is een mondiaal voedselsysteem ontstaan, waarbij het eten vaak duizenden kilometers af legt van de boer naar het bord.

Tegen het einde van de 20^e eeuw is het collectief bewustzijn van de planeet gegroeid. De aandacht voor sociale en ecologische thema's is toegenomen. Onderwerpen als duurzaamheid, klimaatsverandering, sociale cohesie, regionale identiteit en volksgezondheid zijn in. Ook overheden krijgen hier steeds meer aandacht voor. Dit maakt een lokaal voedselsysteem modieus en praktisch.

Een voedselsysteem is het netwerk van ketens tussen producenten, tussenhandelaren en consumenten in de daarbij behorende beleidsstructuur. Het bevat alle processen en infrastructuur die bijdragen aan de voedselvoorziening. De lokaliteit van een dergelijk systeem is een dynamisch concept. Hoe dichter bij huis de productie plaatsvindt, hoe beter. De term 'lokaal product' is dan ook eerder een werktitel dan een etiket.

Een lokaal voedselsysteem wordt gekenmerkt door kleinschaligheid en hoogwaardige productie. De benodigdheden zijn de juiste verbindingen tussen producenten en afnemers en een erkenning van lokaal voedsel als serieus product door de consument. Door de beschikbaarheid en het bewustzijn van lokaal voedsel te stimuleren, worden concepten als voedselveiligheid, verduurzaming, volksgezondheid, biodiversiteit en regionale eenheid nagestreefd. Zo is een lokaal voedselsysteem geen doel op zich, maar een middel om uiteenlopende doelen te bereiken.

voor veeteelt. In tegenstelling tot grote delen van de rest van Nederland is er bovendien genoeg ruimte rondom de twee steden om deze te voorzien van voedsel (Noorderbreedte 2011).

Het programma Regiopark van de Regio Groningen-Assen heeft het idee van een voedselstrategie omarmd. In 2011 is er dan ook opdracht gegeven tot een stage-opdracht over dit onderwerp (Nienhuis, 2011). Een voedselstrategie wordt niet gezien als een apart of nieuw beleidsthema. Er zijn geen ambtenaren bezig met een voedselstrategie. Het is echter wel een manier om aan verschillende beleidsthema's een invulling te geven, zoals landbouw en sociaaleconomische vitalisering. (Mondeling Edward Sie)

5.1 Regio Groningen-Assen

De ambitie van het Regiopark is om het mooiste woonwerklandschap van Nederland te zijn en te blijven. Hierbij is de kernkwaliteit, volgens programmamanager Edward Sie, de scherpe scheiding tussen stad en land. De wens van de gemeente Groningen om een eigen voedselstrategie te ontwikkelen past binnen de behoefte van de Regio om deze relatie te versterken. Een regionale voedselvisie onder andere de regionale identiteit versterken (Mondeling Edward Sie).

Een lokaal voedselsysteem biedt een impuls aan endogene regionale groei, waarbij werkgelegenheid ontstaat. Bovendien heeft het uitgeven van geld binnen de eigen regio een hoog multiplier-effect. Naast economische, bestaan er ook waardevolle sociale en ecologische voordelen. Hechtere relaties tussen boer en consument zijn nodig om de vervreemding van het platteland tegen te gaan. Ook hebben plaatsen waar lokale producten worden verkocht, zoals markten en winkeltjes, vaak een belangrijke functie bij integratie en de creatie van sociale samenhang. (Dwarshuis, 2011-1; Comité van de Regio's, 2011)

De stage-opdracht die in opdracht van de Regio Groningen-Assen is uitgevoerd heeft zeven aspecten opgeleverd waaruit een voedselstrategie in de regio kan bestaan. Dit zijn stadslandbouw,

Kader 5.2: De beleidsstructuur

Een lokaal voedselsysteem in Groningen heeft te maken met beleid op verschillende schaalniveaus. Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid is hierbij het overkoepelende beleid van de Europese Unie (EU).

Op nationaal niveau is het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (ELI) verantwoordelijk voor het beleid aangaande een lokaal voedselsysteem. Binnen het ministerie valt landbouw, natuur en voedselkwaliteit onder de taken van staatssecretaris Henk Bleker. Minister Maxime Verhagen is naast eindverantwoordelijke voor het beleid medeverantwoordelijk voor de hoofdlijnen van het Europese landbouwbeleid. (Bureau woordvoering kabinetformatie, 2010)

Door de provincies Groningen en Drenthe en twaalf gemeentes in deze provincies is in 1996 de Regio Groningen-Assen opgezet. De gemeentes die deelnemen aan dit vrijwillige samenwerkingsverband zijn Assen, Bedum, Groningen, Haren, Hoogezand-Sappemeer, Leek, Noordenveld, Slochteren, Ten Boer, Tynaarlo, Winsum en Zuidhorn. De Regiovisie die is ontwikkeld kent vier programma's gericht op gezamenlijke ruimtelijke ontwikkeling: wonen, bedrijventerreinen & economie, bereikbaarheid en Regiopark. Deze laatste is van belang voor een lokaal voedselsysteem, want Regiopark behandelt de onderdelen natuur en landschap. De portefeuillehouders van de twee provinciale en 12 gemeentelijke overheden vormen het portefeuillehoudersoverleg Regiopark (PORP). Samen met de drie andere portefeuillehoudersoverleggen (PO's) zijn zij belast met de bestuurlijke organisatie van de uitvoering van de regionale programma's. De vier PO's vallen onder de Stuurgroep, het hoogste orgaan binnen de Regio Groningen-Assen, waarin de bestuurlijke samenwerking door het nemen van beslissingen gestalte krijgt. Het PORP wordt ambtelijk geadviseerd door het projectteam Regiopark waar alle 14 overheden incl twee waterschappen en de belangrijkste stakeholders op ambtelijk niveau in zijn vertegenwoordigd. Het programmabureau ondersteunt en faciliteert de regionale samenwerking (Regio Groningen-Assen, 2012).

De provincie en de gemeente Groningen zijn een onderdeel van de Regio Groningen-Assen. Daarnaast is landbouw binnen de provincie ondergebracht in de afdeling Economische Zaken en binnen de gemeente behandelt de afdeling Economische Zaken en Ruimtelijke Ordening het thema voedsel.

streekproducten, toerisme, afval, educatie, zorg en woningbouw. Iedere gemeente zal op zijn eigen wijze invulling geven aan (een aantal van) deze gebieden (Nienhuis, 2011).

Als handleiding voor verschillende beleidsthema's is een voedselstrategie kansrijk om bij te dragen aan vier doelen van de Regiovisie:

- Versterking van de regionale identiteit.
- Verbinding stad-platteland.
- Behoud en versterking landschap en cultuurhistorie.
- Innovatie en werkgelegenheid.

Om de mogelijkheden van een lokaal voedselsysteem te benutten is inspanning van de overheid noodzakelijk. Hiervoor worden een aantal argumenten gegeven. Ten eerste heeft de Regio de juiste schaal. Daarnaast is samenhang belangrijk om synergie te bereiken en om afspraken met producenten te maken. Tenslotte is het opstellen van een concrete aanpak essentieel om de aanwezige kansen optimaal te benutten. (Regio Groningen-Assen, 2012)

De rol van de overheden ligt bijgevolg in het faciliteren van processen. De keuze om geen projecten te initiëren wordt unaniem ondersteund door de verschillende overheden (Mondeling Edward Sie; Mondeling Wout Veldstra; Mondeling Nynke De Jong). Om initiatieven te doen ontstaan wordt gekozen voor informeren en inspireren. Daarnaast is het belangrijk om de verschillende actoren met elkaar te verbinden. Om de beste projecten te doen slagen, is er belang bij een goede coördinatie, onder meer van kennisverspreiding.. Wanneer een initiatief binnen de voedselstrategie past zal dit (financieel) ondersteund worden. De lokale overheden zullen echter niet op een structurele basis subsidiëren. (Regio Groningen-Assen, 2012)

5.1.1 De Regionale Voedselstrategie

De speerpunten van de Regionale Voedselstrategie zijn:

- Faciliteer ondernemers, daar waar behoefte is aan verbinding, kennis en informatie.
- Kijk bij het uitvoeren van de ambities van de Regio altijd naar de mogelijke rol van het thema voedsel.
- Zoek verbinding met andere regionale partners en programma's.
- Geef als overheid het goede voorbeeld. (Regio Groningen-Assen, 2012, p. 14)

Gericht op deze speerpunten zijn zeven actielijnen en acties ontwikkeld. Deze zijn afkomstig uit de laatste Verkenning Regionale Voedselstrategie Regio Groningen-Assen, van 9 januari 2012. Dit is niet definitief, met name de uitvoering kan nog veranderen (Mondeling Edward Sie).

- Actie 1: De Natuur en Milieufederatie Groningen zal een overzicht ontwikkelen, inclusief digitale kaart, van de voedselproducenten in de regio. Dit moet op korte termijn (voorjaar 2012) gebeuren.
- Actie 2: De Regio zal financieel bijdragen aan projecten die meewerken aan de constructie van een lokaal voedselsysteem, mits deze een regionale uitstraling hebben en de doelen van de Regio ondersteunen. De uitvoering en de middelen worden verzorgd door het Regiopark. Wanneer aan de criteria wordt voldaan, komt een project in het uitvoeringsprogramma. Een beschikking wordt geleverd als de Stuurgroep het uitvoeringsprogramma goedkeurt.
- Actie 3: Om gemeenten en provincies te ondersteunen in hun taken, wordt op korte termijn een handwijzer opgesteld. Deze handwijzer zal onder bestuurders en ambtenaren van de overheden verspreid worden. Er worden daarin voorstellen gedaan over het bevorderen van het gebruik van regionale producten in de eigen kantines; het wegnemen van

planologische en juridische belemmeringen uit het lokaal voedselnetwerk en het stimuleren van actoren om initiatieven te ontwikkelen.

- Actie 4: Stadslandbouw of volkstuinen kunnen een uitstekende (tijdelijke) invulling zijn voor onbenutte bouwlocaties. De Regio zal zoeken naar mogelijkheden om verbanden tussen de vastgoedmarkt en de groene sector te ontwikkelen. De uitvoering van deze actie is in eerste instantie gericht op het vinden van voorbeelden van bruikbare locaties.
- Actie 5: Binnen het provinciaal beleid zal gezocht worden naar mogelijkheden om producenten en afnemers te ondersteunen bij het organiseren van korte ketens. Hierbij zal de Regio Groningen-Assen slechts een rol spelen bij het opstarten van dit proces.
- Actie 6: Afhankelijk van de behoefte zal kennisoverdracht gefaciliteerd worden in de vorm van bijvoorbeeld bijeenkomsten en een helpdesk. Hierbij gaat het om kennis die nationaal of internationaal aanwezig is en een rol kan spelen bij de professionalisering van de voedselproductie.
- Actie 7: Verspreiding van informatie onder de partners wordt gebruikt om de bekendheid van de regionale voedselstrategie te versterken. In het voorjaar van 2012 betekent dit het bekendmaken van de voedselvisie en het overzicht van producenten (actie 1). In het najaar van 2012 volgen de publicatie van de handwijzer (actie 3) en worden enkele illustratieve initiatieven gepresenteerd. (Regio Groningen-Assen, 2012)

5.1.2 Provincie Groningen

Landbouw wordt gezien als een belangrijke economische factor in de provincie Groningen door werkgelegenheid, grondgebruik en productie. Door thema's als vergroening, verduurzaming en

plattelandontwikkeling past het de provincie ook om zich bezig te houden met een regionale voedselstrategie.

De provincie houdt zich eigenlijk niet bezig met lokale voedselsystemen. Het formuleren van de strategie en de uitvoering zijn voornamelijk de verantwoordelijkheid van de Regio. De provincie is hierin aanwezig als partner en bezig met de afstemming (Mondeling Nynke de Jong).

Met betrekking tot lokale voedselsystemen vindt Nynke de Jong, senior beleidsmedewerker landbouw, de provincie al te groot. Er is naast de strategie van Groningen-Assen ook behoefte aan voedselvisies in het Westerkwartier en in Oost-Groningen. Deze zijn in ontwikkeling, maar door de verschillen in ruimtelijk karakter anders van opzet.

De provincie Groningen wil meewerken aan het zoeken naar oplossingen voor problemen die overal op lokaal niveau spelen, zoals het distributieprobleem. Een lokaal voedselsysteem betekent voor de provincie een potentieel middel om (een deel van) de landbouwsector meer betekenis te geven, door streekproducten als economische factor te ontwikkelen. Om dit te bereiken zullen initiatieven van ondernemers ondersteund worden, die op het niveau van de provincie veel kunnen betekenen. De provincie wil een stimulerende en faciliterende rol vervullen. Met het programma Regio van de Smaak wordt de komende jaren het promoten van streekproducten vervolgd. (Mondeling Nynke de Jong).

De Regionale Voedselstrategie erkent de rol van de provincie als koppeling tussen producenten en afnemers. Er wordt daarnaast nadruk gelegd op een potentiële rol in de ondersteuning van individuele ondernemers. Met betrekking tot het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid spelen de provincies een rol in de manier waarop dit in nationale programma's wordt geassimileerd. (Regio Groningen-Assen, 2012)

Het Interprovinciaal Overleg (IPO) stuurt duidelijk aan op het verwezenlijken van lokale en regionale voedselsystemen, zoals blijkt uit het volgende citaat: "De Nederlandse provincies stellen (...) voor:

(...) Met plattelandsontwikkeling wordt gestuurd op de totstandkoming van duurzame lokale en regionale voedselsystemen – additioneel aan (inter)nationale voedselsystemen.” (Interprovinciaal Overleg, 2010, p. 4)

5.1.3 Gemeente Groningen

Voor de gemeente Groningen ligt volgens beleidsontwikkelaar Wout Veldstra binnen de Regio een rol bij het ondersteunen van lokale initiatieven. Waar de Regio de uitvoering van de voedselstrategie op zich neemt, kunnen gemeenten zorgen voor een optimaal klimaat, door ruimte voor lokaal voedsel te creëren in bestemmingsplannen en het goede voorbeeld te geven door het gebruik van streekproducten in de eigen kantines. Daarnaast is de gemeente bereid aan publiciteit, voorlichting en communicatie te werken. (Mondeling Wout Veldstra)

De gemeente heeft meegeholpen aan het binnenhalen van de Hoofdstad van de Smaak en heeft de opdracht gegeven voor het essay Foodtopia. De stad heeft erkend dat zij het Ommeland nodig heeft voor een voedselstrategie en wil hier ook moeite in steken. Het is echter niet de bedoeling om als overheid betrokken te worden in specifieke projecten, daarbij moet het vooral van de markt komen. (Mondeling Wout Veldstra)

De stad Groningen wil voorop lopen met een duurzame voedselvoorziening. De manier waarop het voedsel nu op het bord terecht komt is niet vol te houden, door de grote hoeveelheid verspilde productiemiddelen (Ministerie van ELI, 2011-2).

5.2 Landelijk beleid

De nota Duurzaam Voedsel uit 2009, opgesteld door het kabinet Balkenende IV, wordt ook door het kabinet Rutte als handleiding gezien. De ambitie is om het Nederlandse aandeel in het mondiale voedselsysteem binnen 15 jaar te verduurzamen. Hierbij wordt samenwerking met het bedrijfsleven gezien als belangrijkste middel.

Initiatieven moeten gevormd worden vanuit door de Rijksoverheid gestelde randvoorwaarden. (Tweede Kamer, 2010)

Concrete doelen van het beleid zijn een omzetgroei van duurzame producten en een vermindering in voedselverspilling. Daarnaast wil het kabinet meer onderzoek over duurzame consumptie om succesvolle en innovatieve initiatieven zichtbaar te maken. Het stimuleren van duurzame innovaties en het internationaal agenderen van duurzaamheid zijn twee van de drie speerpunten van staatssecretaris Henk Bleker. Het derde speerpunt is echter het belangrijkste voor lokale voedselsystemen: Nederlandse consumenten verleiden en in staat stellen tot duurzame voedselconsumptie. Hierbij wordt gebruik gemaakt van informatievoorziening via het Voedingscentrum, scholen en andere bewustwordingscampagnes. In de nota Duurzaam Voedsel wordt daarnaast het volgende genoemd: “Stimuleren van initiatieven in de samenleving die aandacht vestigen op gezond en duurzaam voedsel, al dan niet lokaal geproduceerd en die verbindingen tot stand brengen tussen voedselproductie en de consument.” (Ministerie van LNV, 2009-1, p. 44). Zoals ook uit het magazine Smakelijk Duurzame Stad (Ministerie van ELI, 2011-2) blijkt wil het Ministerie van ELI gemeenten stimuleren om een voedselstrategie te ontwikkelen. Daarbij is duidelijk ruimte voor lokale voedselnetwerken met aspecten als stadslandbouw, streekmarkten en voedselparken. Bovendien spreekt de staatssecretaris zijn waardering uit over kleinschalige initiatieven die mensen in verbinding brengen met hun voedsel. (Bleker, 2010, p. 5) Zo is ook binnen het beleid van het Rijk een rol weggelegd voor lokale voedselsystemen als manier om aan beleidsthema’s als landbouw, duurzaamheid en natuurbeheer inhoud te geven. (Tweede Kamer, 2010)

Hoewel er duidelijk een kans bestaat voor lokale initiatieven, is het nationale beleid meer op een grotere schaal gericht. Zowel staatssecretaris Bleker, als de voorheen verantwoordelijke minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Gerda Verburg, zien

Nederland als internationaal koploper op het gebied van duurzaam voedsel in 2015. Daarom heeft internationaal overleg een belangrijke rol in het beleid. Dit leidt tot een belangrijke Nederlandse bijdrage aan de vorming van een mondiaal duurzaam voedselsysteem. In het bijzonder de opzet van de vergroeningsbetalingen en de herverdeling van directe betalingen kunnen in het nieuwe GLB op gezonde kritiek van de staatssecretaris rekenen (Bleker, 2011). Bleker verwacht meer bevordering van duurzame landbouwproductiemethoden en vreest een hogere bureaucratische belasting: “De voorgenomen vormgeving van de vergroening is naar het oordeel van het kabinet (...) onvoldoende effectief. Zij leidt niet tot tastbare biodiversiteitswinst en levert wel extra uitvoerings-, controle- en administratieve lasten op voor overheid en landbouwers.” (Bleker, 011, p. 6).

Het ministerie gebruikt voornamelijk communicatieve sturing. Dit sluit aan bij de verschuiving van ‘government’ naar ‘governance’, maar is bovendien vanwege de bezuinigingen meer voor de hand liggend dan dure financiële (of juridische) middelen. Bovendien is het beleid gericht op verduurzaming vanuit de vraag van de

Kader 5.3: Het Comité van de Regio's

“Het Comité van de Regio's is de politieke assemblee die als spreekbuis fungeert van de lokale en regionale overheden bij de totstandkoming van EU-beleid en -wetgeving.” (cor.europa.eu, 2012) Wanneer wets- of beleidsvoorstellen gewichtig zijn voor regionale of lokale overheden, moeten de Europese Commissie, de Raad en het Parlement het CvdR raadplegen. Binnen het CvdR is de Commissie voor Natuurlijke Hulpbronnen het aanspreekpunt voor het GLB.

Het belang van lokale voedselsystemen voor de regionale bestuurslaag spreekt voor zich. Eurocommissaris Ciolos was dan ook verplicht hierover een officieel advies te vragen aan het CvdR. Het Comité heeft geen echte macht, maar is een belangrijk orgaan in het Europese systeem van governance, doordat het een brug vormt tussen de lokale en Europese overheid.

consument. Om een dergelijke bewustwording te verkrijgen zijn faciliterende middelen als informatievoorziening meer geschikt dan financiële middelen. De intrinsieke gedragsverandering bij mensen moet hand in hand gaan met een verandering in het gemeentelijk beleid, waarbij deze de stimulerende rol van de Rijksoverheid op korte termijn (enkele jaren) gaan overnemen. (Ministerie van ELI, 2011-1)

5.3 De Europese Unie

Europees beleid en subsidies kunnen een rol gaan spelen bij een lokaal voedselsysteem in Groningen. Op dit moment bestaat er een overgangssituatie waarbij afgewacht wordt wat het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid na 2013 in zal houden. De lokale overheden ontwikkelen hun beleid dan ook zonder hier rekening mee te houden. Pas als de Nederlandse overheid en de provincies een positie hebben ingenomen en het duidelijk is hoe het Interprovinciaal Overleg en staatssecretaris Bleker ermee om gaat, gaat de Regio er wat mee doen. Het belang van Europa wordt echter niet onderschat. Dit blijkt uit de aandacht die eraan geschonken wordt door Ciska Nienhuis in haar stagerapport voor de Regio (2011).

Lokale voedselnetwerken worden door de EU duidelijk gezien als een potentieel middel voor plattelandontwikkeling. In juni 2010 vroeg eurocommissaris Ciolos aan het Comité van de Regio's om een verkennend advies over dit onderwerp. Rapporteur hierbij was Lenie Dwarshuis. Zij omschrijft de opdracht als ‘uit zoeken hoe er op de versnipperde, maar wel aanwezige lokale en regionale productie in relatie tot de consument, Europees gezien een stimulans uitgeoefend kan worden’ (Dwarshuis, 2011-2).

Het CvdR is van mening dat ‘lokale voedselsystemen een impuls kunnen zijn voor de ontwikkeling van het platteland en het GLB ten goede komen.’ (Comité van de Regio's, 2011, p.1) De economische voordelen die regio's kunnen behalen, zijn aanzienlijk. Verkorting van distributiekanaalen heeft een positieve invloed op lokale

Kader 5.4: De hervorming van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

De hervorming van het GLB na 2013 is in volle gang. Op 12 oktober 2011 is een ontwerp hiervoor ingediend, inclusief wetsvoorstellen. Het nieuwe GLB is gericht op het bieden van gezond voedsel, duurzaamheid, milieubescherming en vergroting van het concurrentievermogen van de Europese boeren. Plattelandsontwikkeling blijft belangrijk. Europees commissaris Ciolos voor landbouw en plattelandsontwikkeling licht dit als volgt toe: *"De Europese Commissie stelt een nieuw partnerschap tussen Europa en zijn landbouwers voor om de uitdagingen op het vlak van voedselzekerheid, duurzaam gebruik van de natuurlijke hulpbronnen en groei het hoofd te bieden. De volgende decennia zijn cruciaal om de grondslag te leggen voor een sterke landbouw die met klimaatverandering en internationale concurrentie kan omgaan en tegelijk aan de verwachtingen van de burgers kan voldoen. Europa heeft zijn landbouwers nodig. De landbouwers hebben de steun van Europa nodig. Bij het gemeenschappelijk landbouwbeleid gaat het om ons voedsel, om de toekomst van meer dan de helft van onze gebieden"* (Europese Commissie, 2011-1).

De tien sleutelementen van de hervorming van het GLB zijn:

1. Doelgerichtere inkomenssteun om de groei en de werkgelegenheid te stimuleren.
2. Instrumenten voor risicobeheer waarmee sneller kan worden gereageerd en die beter aangepast zijn om het hoofd te bieden aan de nieuwe economische uitdagingen.
3. Een "groene" betaling om de langetermijnproductiviteit en de ecosystemen te vrijwaren.
4. Extra investeringen in onderzoek en innovatie.
5. Een meer concurrentiegerichte en evenwichtiger voedselketen.
6. Aanmoediging van de milieuaanpak in de landbouw.
7. Vergemakkelijking van de vestiging van jonge landbouwers.
8. Stimulering van de werkgelegenheid op het platteland en van het ondernemerschap.
9. Meer aandacht voor kwetsbare gebieden.
10. Een eenvoudiger en efficiënter GLB. (Europese Commissie 2011-1)

werkgelegenheid en bedrijvigheid. Het is bovendien een goed middel voor (agrarische) regio's om synergie te bereiken, bijvoorbeeld door een verbetering van het imago en een goede afstemming van vraag en aanbod.

De authentieke en/of seizoensgebonden kenmerken van lokale producten vragen om een duurzamere productie. Doordat een lokale afzetmarkt wordt gecreëerd voor producten met bijzondere (smaak)kenmerken, wordt bijgedragen aan het behoud van diversiteit. Dat heeft gunstige effecten voor de kwetsbaarheid ten opzichte van ziekten. Het belangrijkste ecologische voordeel van lokale voedselsystemen is echter de afname van het aantal

voedselkilometers. Dit biedt een onontbeerlijke kans bij het terugdringen van de CO₂-uitstoot en het behalen van de Europese klimaatdoelstellingen.

Het advies van het CvDR vraagt om het definiëren van de termen 'lokaal voedselproduct' en 'lokaal voedselsysteem', om daarmee een kwaliteitskenmerk te ontwikkelen voor deze producten. Daarnaast adviseert het Comité de Europese Commissie om een instrument te creëren om lokale voedselsystemen te faciliteren. (Dwarshuis, 2011-1; Comité van de Regio's, 2011)

In hoeverre deze adviezen in het nieuwe GLB zullen worden doorgevoerd is nog steeds onbekend. Wel zijn op 12 oktober 2011 de wetsvoorstellen van de Europese Commissie gepresenteerd (zie Kader 3).

Hierbij zijn voor een lokaal voedselsysteem in het bijzonder punten 3 en 5 van betekenis. De vergroeningsbetalingen betreffen steun aan boeren die milieuvriendelijk produceren. 30% van het budget zal hieraan worden uitgegeven. Hierdoor wordt de EU niet alleen economisch competitief, maar ook ecologisch. Deze ontwikkeling past in de trend van bewustwording van de wereld en duurzaamheid waarin ook voedselveiligheid en lokale voedselsystemen passen.

Een meer concurrentiegerichte en evenwichtiger voedselketen wil eurocommissaris Ciolos onder meer bereiken door middel van

het verkorten van ketens en het faciliteren van onderlinge samenwerking tussen actoren. Dit wordt als volgt beschreven in het wetsvoorstel met betrekking tot ondersteuning van plattelandsontwikkeling: “Support for horizontal and vertical co-operation among actors in the supply chain, as well as for promotion activities in a local context, should catalyse the economically rational development of short supply chains, local markets and local food chains.” (Europese Commissie 2011-2, p. 19).

6. Analyse

6.1 Doelen

Over het algemeen is het doel van een voedselstrategie het verkorten van ketens en het vergroten van het bewustzijn van lokale producten van consumenten.

Duurzaamheid is voor het Nederlands en Europees landbouwbeleid de hoofdzaak. Met de nota Duurzaam Voedsel heeft het Ministerie van LNV dit thema in 2010 officieel tot basis van het voedselbeleid verheven. Het landelijk beleid is vooral gericht op verduurzaming van het mondiale voedselsysteem. Binnen Nederland wordt decentralisatie van het voedselbeleid gestimuleerd.

De vernieuwing van het GLB is ook voornamelijk gericht op verduurzaming. Zoals beschreven in het advies van het Comité van de Regio's kunnen lokale voedselnetwerken van betekenis zijn voor zowel duurzaamheid als plattelandsontwikkeling. De economische, sociale en ecologische voordelen van een voedselstrategie worden ook onderschreven door het Interprovinciaal Overleg en de Regio Groningen-Assen.

De Regio ziet een voedselstrategie als een middel om inhoud te geven aan verschillende beleidsthema's, waaronder duurzaamheid en landbouw. Bovendien is een voedselbeleid zeer geschikt om de relatie tussen stad en land waar de Regio trots op is verder te versterken. Ook voor Wout Veldstra en Nynke de Jong is de nabijheid van consument en producent een kernkwaliteit van lokaal voedsel.

Het vernieuwde Gemeenschappelijk Landbouwbeleid zal waarschijnlijk een langdurige invloed uitoefenen. De termijn waarop de lagere overheden resultaten willen zien is echter veel korter. Het nationaal beleid is gericht op een overname van de stimuleringsrol door gemeenten binnen enkele jaren. In het geval van Groningen is de ontwikkeling van de Regionale Voedselstrategie passend bij dat

idee. Binnen de regio is 2012 het jaar waarin de informatievoorziening op gang moet komen. Er is verder nog enkele jaren geld beschikbaar voor ondersteuning van initiatieven. Daarna moet de markt zichzelf staande kunnen houden.

6.2 Taken

De lijst van taken die de overheden op zich kunnen nemen, afkomstig uit de Verkenning van januari 2012, bestaat uit: ondersteunen, faciliteren, coördineren, verbinden, informeren, inspireren, initiëren en subsidiëren.

De lagere overheden zijn unaniem over de keuze om geen projecten te initiëren. De nationale en Europese schaal is hiervoor veel te groot. Het is de bedoeling dat projecten vanuit de markt geïnitieerd worden.

Ondersteuning van initiatieven in de beginfase is een belangrijk onderdeel van de Regionale Voedselstrategie. Er is zowel ruimte voor in het uitvoeringsprogramma van het Regiopark, als een bereidheid van de overheden om op de eigen schaal steun te geven. In het nieuwe GLB wordt steun aan samenwerking tussen actoren ook genoemd, maar de uitvoering op dit gebied is onduidelijk.

Subsidies worden door de overheden echter niet geacht zeer efficiënt te zijn bij het bereiken van een lokaal voedselsysteem. Op Europees niveau is het echter bureaucratisch gezien een noodzaak om structureel te subsidiëren. Er komt 30% van het huidige geld voor plattelandsontwikkeling vrij voor boeren die milieuvriendelijk gaan produceren.

Het ministerie van ELI neemt een deel van de informatievoorziening op zich. De geïnterviewde lokale beleidsontwikkelaars vinden dat er onvoldoende gebeurt op landelijk niveau. Het blijft veelal bij enkele brochures of pilots. De Regio wil zich graag met kennisverspreiding bezighouden en heeft communicatie als actie opgenomen in het actieprogramma. Ook de gemeente ziet een rol voor zichzelf op het gebied van publiciteit en communicatie.

De Rijksoverheid wil gemeenten inspireren om een eigen voedselstrategie op te stellen. In het geval van Groningen is dit al in gang gezet en wil de Regio ondernemers en consumenten enthousiasmeren voor lokaal voedsel.

Om wenselijke projecten te laten ontstaan en voortbestaan wordt door de lagere overheden een zo goed mogelijk klimaat gecreëerd. Hierbij neemt de provincie een belangrijke rol in, als bovenstaande koppeling tussen actoren en tussen beleidsinstanties.

Met het oog op efficiëntie wordt een Regionaal Kennisplatform opgezet om de verschillende initiatieven te coördineren.

6.3 Sturingsmodellen

De keuze voor financiële, juridische of communicatieve sturing is afhankelijk van de schaal van een thema, de beschikbare middelen en de te behalen doelen. Alle drie de sturingsmodellen zijn terug te vinden in het beleid met betrekking tot het thema voedsel.

Juridische kaderstelling komt op nationaal en Europees niveau voor, maar door decentralisatie slechts mondjesmaat. De vrijwillige samenwerking die ten grondslag ligt aan de Regio Groningen-Assen geeft aan dat de regio een uitstekende schaal is om bepaalde thema's te behandelen. Juridische middelen worden wel positief gebruikt door de gemeente, die bestemmingsplannen aanpast om lokaal voedsel te faciliteren.

Financiële sturing door subsidies is de basis van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Daarnaast worden geldelijke middelen gebruikt door de lagere overheden om nuttige initiatieven te ondersteunen op de schaal van de beleidsinstantie.

Sturing door middel van communicatie is het meest effectief om een verandering in bewustzijn te bereiken. Dit wordt door de gemeente en de Rijksoverheid getracht. Ook om de opzet van programma's te stimuleren en om actoren te verbinden wordt communicatie gebruikt. Een voorbeeld hiervan is het overzicht van de voedselproducenten in de Regio Groningen-Assen dat wordt gepubliceerd.

6.4 Hiërarchie

Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid is vanwege de grote diversiteit binnen de EU gericht op grote lijnen, waarbinnen eerst de landelijke regering en vervolgens de provincies een positie innemen. In afwachting hiervan ontwikkelt de Regio Groningen-Assen haar beleid onafhankelijk van het GLB. Dit betekent dat de financiële afhankelijkheid van Europees geld in de regio beperkt is.

Het landelijk beleid is gericht op decentralisatie van het voedselbeleid, waarbij de regering gemeenten wil aanmoedigen om een eigen strategie uit te stippelen. Op internationaal niveau wil Nederland duurzaamheid bevorderen en de leidersrol op dat thema op zich nemen. Hier is duidelijk sprake van invloed door een lagere actor.

Binnen de Regio is er sprake van samenwerking tussen de verschillende overheden. Een goede afstemming van de taken van de provincies en de gemeenten leidt hier tot synergie. De provincie blijft duidelijk een bovenstaande overheid, maar de gemeente Groningen speelt een rol als nevenschikte actor. Over de breedte van het thema voedsel is er sprake van een zekere mate van governance.

6.5 Kansen en knelpunten

- Europees geld wordt structureel uitgegeven, waarop kritiek is geuit door staatssecretaris Bleker. De overlap tussen de doelen van de EU en de voordelen van lokale voedselsystemen is opmerkelijk, zoals beschreven door Lenie Dwarshuis (Adviezen CvdR). Hier liggen kansen om meer geld te verkrijgen voor lokale ondersteuning, wanneer Europese gelden via de lokale overheden aan duurzame initiatieven worden besteed.
- Het thema voedsel speelt niet alleen in de Regio Groningen-Assen. Internationaal en nationaal zijn voedselstrategieën in gebruik of in ontwikkeling. Problemen en doelen zijn veelal

gelijkaardig. Door het opzetten van een interregionaal kennisplatform kunnen kennis en ervaring uit andere regio's eenvoudig uitgewisseld worden.

- De Regio zal op korte termijn een overzicht van voedselproducenten in de regio publiceren. Een overzicht van de wensen van afnemers kan hier tegenover staan. Door cateraars en restaurants de mogelijkheid te geven hun wensen aan een database toe te voegen krijgen producenten de kans om passende afnemers te vinden. Een gelijksoortige database voor de aanbodzijde is ook mogelijk.
- De voorbeeldfunctie van de overheid wordt door de Regio erkend. De voordelen van het gebruik van lokaal voedsel in de eigen kantines voor zowel de bewustwording van de bezoekers als het ontstaan van korte ketens zijn aanzienlijk. Door enkele andere grote afnemers te bewegen tot het gebruik van lokaal voedsel, kan op dezelfde wijze geprofiteerd worden. Hierbij zijn cateraars van bijvoorbeeld onderwijsinstellingen en evenementencentra kansrijk.
- Het concept lokaal voedsel is dynamisch, maar daardoor ook enigszins vaag. Het kan tijdrovend zijn om elk initiatief op zich te beoordelen naar bruikbaarheid. Bovendien is de ontwikkeling van een lokaal voedselsysteem grotendeels afhankelijk van de markt. Het door de Regio uitgestippelde beleid is echter weloverwogen en een juiste richting met het oog op de maatschappelijke trends. Een regionale voedselstrategie is voor de Regio Groningen-Assen een belangrijke stap richting verduurzaming en versterking van de regionale identiteit.

7. Conclusie

De ideeën over lokaal voedsel van de gemeente Groningen, de provincie Groningen, de Regio Groningen-Assen, het ministerie van ELI en het Comité van de Regio's hebben zeker enige overlap. De aandacht die aan het onderwerp wordt geschonken verschilt echter zeer tussen de verschillende instellingen. Er is wel sprake van samenwerking en taakverdeling tussen de regionale, provinciale en gemeentelijke overheden. De Regionale Voedselstrategie past binnen het idee dat wordt uitgedragen door het ministerie, maar mist een connectie met het GLB. Zo lang het Europese beleid nog in ontwikkeling is, zal deze ook nog niet gemaakt kunnen worden.

De context van het beleid rondom een lokaal voedselsysteem in Groningen kan worden samengevat in twee onderdelen: ruimte voor initiatieven en invulling van beleidsthema's. De ruimte voor initiatieven ontstaat doordat op alle niveaus overheden steun betuigen aan lokale programma's. Deze willen ze faciliteren, stimuleren en verbinden, maar niet zelf initiëren. Hierbij speelt de Regio een belangrijke rol als verantwoordelijke voor de regiovisie. Daarbinnen vullen de provincie en de gemeente hun rol op het eigen schaalniveau in.

Daarnaast is lokaal voedsel een geschikt middel om verschillende beleidsthema's in te vullen, zoals duurzaamheid, landbouw, sociaaleconomische vitalisering en regionale identiteit. Dit is een reden voor het ministerie van ELI om het ontwikkelen van een lokale voedselstrategie te stimuleren. Ook de lokale overheden zien het als een uitstekende kans om de eigen doelen te bereiken. Voornamelijk vanuit de stad Groningen en het ministerie is de wens om voorop te lopen in duurzaamheid uitgesproken.

Een lokaal voedselsysteem in de Regio Groningen-Assen maakt een goede kans om tot ontwikkeling te komen. Voor de lokale overheden is het de komende tijd belangrijk om de juiste initiatieven te ondersteunen. Vanuit de EU is er een kans op bruikbare fondsen, maar op Europees niveau worden deze vaak te

structureel uitgekeerd voor de doelen die de Regio opgesteld heeft. Uiteindelijk bepalen ook de nationale en provinciale overheden welke positie ingenomen wordt binnen het vernieuwde GLB. Door vergaande afstemming van de verschillende overheden op elkaar is hier synergie te bereiken.

8. Literatuur

8.1 Schriftelijke bronnen

Bureau Woordvoering Kabinetsformatie (2010) *Portefeuilles kabinet*.

http://www.kabinetsformatie2010.nl/portefeuilles_kabinet.html
Geraadpleegd januari 2012.

Bleker, H. (2010) Brief van de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie d.d. 13 december 2010. *Duurzaam voedselbeleid en doelstellingen*. (Kamerstuk 31532, nr. 43).

Bleker, H. (2011) Brief van de staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie d.d. 28 oktober 2011. *Kabinetsreactie wetgevingsvoorstellen Gemeenschappelijk Landbouwbeleid*. (Kamerstuk 28625 nr. 137)

Comité van de Regio's (2011) Perscommuniqué 28 januari 2011
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=COR/11/3&format=HTML&aged=0&language=NL&guiLanguage=en>
Geraadpleegd december 2011.

cor.europa.eu (2012) Website Comité van de Regio's.
<http://cor.europa.eu/pages/PresentationTemplate.aspx?id=1ecf7abe-35e4-4c9e-a9ee-5bd5aa83a173> Geraadpleegd januari 2012.

Dwarshuis, L. (2011-1) *Advies van het Comité van de Regio's over lokale voedselsystemen (verkennend advies)*. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:104:0001:0006:NL:PDF> Geraadpleegd december 2011.

Dwarshuis (2011-2) *Lenie Dwarshuis over het ontwikkelen van lokale voedselsystemen*. <http://www.youtube.com/watch?v=k1edj2mqNeg>
Geraadpleegd januari 2012.

Europa.nl (2011) Website EU-landbouwbeleid.
http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_frame_work/index_nl.htm Geraadpleegd december 2011.

Europese Commissie (2011-1) Persbericht 12 oktober 2011.
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/1181&format=HTML&aged=0&language=NL&guiLanguage=en>
Geraadpleegd januari 2012.

Europese Commissie (2011-2) *Legal proposals for the CAP after 2013*. http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/index_en.htm Geraadpleegd januari 2012.

Europese Commissie (2011-3) *Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development*. http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/com627/627_en.pdf Geraadpleegd januari 2012.

Interprovinciaal Overleg (2010) Position paper IPO. *Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid na 2013*.
http://www.ipo.nl/sites/default/files/ipo_position_paper_toekomst_glb.pdf Geraadpleegd januari 2012.

Klijn, E.H., Koppejan, J. en Termeer, K. (1995) Managing networks in the public sector: A theoretical study of management strategies in policy networks. *Public Administration*, 73(3). P.437-454.

Ministerie van ELI (2011-1) *Kies keurig*. Onderzoek naar de rol van het ministerie richting gemeenten en duurzaam voedselbeleid. <http://www.smakelijkduurzamestad.nl/nieuws/eindrapport-onderzoek> Geraadpleegd december 2011.

Ministerie van ELI (2011-2) *Smakelijk duurzame stad*. <http://www.smakelijkduurzamestad.nl/magazine>. Geraadpleegd december 2011.

Ministerie van ELI (2011-3) Website ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie. <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/eleni>. Geraadpleegd december 2011.

Ministerie van LNV (2009-1) *Nota Duurzaam Voedsel*. Den Haag: Ministerie van LNV.

Ministerie van LNV (2009-2) *Publiekssamenvatting nota 'Duurzaam Voedsel'*. Den Haag: Ministerie van LNV.

Ministerie van LNV (2010) *LNV-beleid in 2011*. www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/brochures/2010/09/21/Inv-beleid-in-2011/Inv-beleid-in-2011.pdf. Geraadpleegd 29-11-2011.

Nienhuis, C. (2011) *De Regio Groningen-Assen en een Regionale Voedselstrategie*. Wageningen: Wageningen UR.

Noorderbreedte (2011) *Rode kool uit de metropool*. Groningen: Stichting Noorderbreedte.

Regio Groningen-Assen (2012) <http://www.regiogroningenassen.nl/nl/over-ons/het-samenwerkingsverband/profiel/> Geraadpleegd januari 2012.

Regiopark (2012) *Verkenning Regionale Voedselstrategie Regio Groningen-Assen*. Groningen: Regiopark.

Rijk, C. van (2010) *Nederlandse voorbeelden van een voedselstrategie*. <http://www.netwerkplatteland.nl/dmdocuments/NL%20voorbeelden%20voedselstrategie.pdf> Geraadpleegd december 2011.

Roo, G. de & Voogd, H. (2007), *Methodologie van planning*. Bussum: Coutinho.

Steel, C. (2010) *Foodtopia – naar een regionale voedselvisie*. Groningen: Gemeente Groningen, dienst RO/EZ.

Tweede Kamer (2010) *Dossier duurzaam voedsel 2011*. http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/dossiers/duurzaam_voedsel_2011.jsp Geraadpleegd januari 2012.

8.2 Mondelinge bronnen

Edward Sie 19-12-2011

Nynke de Jong 16-12-2011

Wout Veldstra 13-12-2011